

ՎԻԼԼԻՆԵՐՈՒ ԼԻՃԸ ⁽¹⁾

Պ Ա Լ Լ Ա Տ

Ով որ ալ ըլլատ, դուն որ Նովոկրատէ-
քի մօտերը կը ճամբորդես, ձիերդ կեցո՛ւր
Փլիւզինի անտառին մուտքը, եւ գիտէ՛
Սուիթէզը:

Սուիթէզը, ահա Սուիթէզը, իր փայ-
լուն պատառներով, ինչպէս՝ երկնային
մարմին մը անհուն՝ թանձր ու սեւ գօ-
տիով մը շրջապատուած, եւ ողորկ ինչպէս
սառոյցի ստուար հասուած մը:

Եթէ գիշերն անոր մօտենաս, ճակատդ
գէտի լիճը դարձուցած, գլխուդ վրայ
աստղեր, ստքիդ տակ աստղեր, եւ երկու
համանման լուսիններ պիտի երեւան աչքիդ:

Որոշ չգիտնալով թէ տարակեայ դա՛շտ
մըն է որ քու ստքիդ տակէն կը բարձրա-
նայ մինչեւ երկինք, եթէ ոչ երկինքն է որ
մինչեւ քեզ խնարհեր է իր թափանցիկ
գմբէթները:

Աչքդ չկարենալով զանազանել խարի-
սը կատարէն, ինքզինքդ միջոցին մէջ առ-
կաի կը կարծես՝ շափիւղայ անդունդի մը
մէջտեղ:

Այսպէս, երբ օրը գեղեցիկ է, աչքդ
պիտի հմայուի գիշերուան այդ խաբէու-

թենէն. բայց գիշեր ատեն Սուիթէզին մօ-
տենալու համար՝ պէտք է մարդոց ամենէն
անվեհերն ըլլալ:

Որովհետեւ Սատանը հոն սարօրինակ
հանդէսներ կը սարքէ, ուրուականներ հոն
իրարու կը բաղխին մեծաշօխ ... կը դո-
գամ՝ երբ ծերունիներն տոկոս պատմեն, ու
մեր գիշերային հաւաքմանց մէջ չեմ՝ հա-
մարձակիր տանց վրայ խօսիլ:

Շատ անգամ՝ ալիքներուն տակէն մեծ
քաղաքի ալմուկ մը կը լսուի, որմէ յետոյ
մուխ ու բոցեր կը տեսնուին. կռիւներու
ժխոր մը կը լսուի, կանոցի աղաղակներ,
մահազանգին թնդիւնն ու զէնքերու շա-
չիւնը:

Յանկարծ մախը կը փարտաի, ժխորը
կը հանդարտի. միայն ափաւնքներուն վրայ
կը լսուի կռենիներու սօսափիւնը, ջուրին
մէջ աղօթքներու մրմունջը եւ կանանց սղ-
բաղին սրտատանքներու հեծիւնը:

Ի՞նչ են ատմք. ամէն սք տառ վրայ
իր ուղած ձեւով կը խօսի, բայց ոչ սք խո-
րը թափանցած է. շատ մը զրոյցներ կան
այդ մասին ժողովուրդին մէջ, բայց ի՞նչ
պէս ճշմարիտը զանազանել առասպելէն:

Փլիւզինի իշխանը, որուն հախահայ-
րերը տէր եղած էին Սուիթէզին, շատոնց

(1) «Վիլլի»ներ Լիբուանացոց ծովահա-
ներն են (sirène):

ի վեր կ'երազէր այդ գաղտնիքին թափանցել, եւ ամենաւերեք տեղեկութիւնս կը հաւաքէր:

Պատրաստութիւններ տեսնել կը հրամայէ մերձակայ քաղաքին մէջ եւ ահագին գումարներ կը ծախսէ. երկու հարիւր տոնաչափ ուսկան կը գնեն, նաւակներ ու նաւեր կը համախմբեն:

Ես հոգ տարի նախազգուշացնել որ այսպիսի գործի մը մէջ լու էր է՛ն առաջ Աստուծոյ դիմել. շատ մը եկեղեցիներու մէջ սրատարագ մատուցուեցաւ, եւ Սիւնի քահանան եկաւ անձամբ:

Նաւերէն մէկուն վրայ ելաւ, փայլուն շուրջառ մը հագաւ, խաչակնքեց, ջուր սրկեց, աշխատանքներն օրհնեց ու նուիրագործեց: Իշխանը նշանը կուտայ, նաւակներն ավաւնքէն կը հեռանան, ուսկանը ջուրերուն մէջ աղմուկով կը մ'խրճի ու կը սուզի:

Կը սուզի ու նոյն իսկ սունկերը հետը վար կը քաշէ, այնքան խոր է լիճը. չուանները կը պրկուին, կը թրթռան, ուսկանը կը յառաջանայ անձայն. յաջող թէ անյաջող պիտի ըլլայ ձկնորսութիւնը:

Հիմայ ցանցը նաւուն վրայ կը տարածեն, եւ ուսկանին մնացորդը կը քաշեն վեր. ըսեմ՝ ինչ հրէշ դուրս բերած են լիճէն. եթէ նոյն իսկ ըսեմ, ոչ ոք պիտի հաւատայ:

Պիտի ըսեմ՝ տակայն... Այդ հրէշը՝ կենդանի կին մըն է, գունազեղ երեսով, ժլուտուն շրթներով, կասրոյտ ջուրերուն մէջ թափխտած գունատ վուշէ մագերով: Կ'իջնէ լճափը. եւ, մինչդեռ տմանք քաջաբար կը փախչին, մինչ այլք սարսափէն քարացած կը թռնեն, կը լսեմ՝ սա քաղցր խօսքերը որ իր բերնէն կը հոսին.

«Երիտասարդներ, գիտէ՛ք որ մինչև հիմայ ոչ ոք իմ ջուրերուս վրայ նաւակ մը պարտաւոր չէր առնուած ուսկանը: Այս լիճն անյատակ անգուցներ կը ծածկէ եւ այդ անգուցները կուլ կուտան յանգուզն ձկնորսը:

«Եւ դուն՝ խիղճի իշխան, եւ դուք, իր

ընկերները, ամենքդ ալ հեղձամ'ա՛հ պիտի ըլլայիք. բայց այս կալուածը մեր նախահօրը կը սրտականի, մեր արիւնն է որ ձեր երակներուն մէջ կը հոսի:

«Թէպէտ եւ դուք պատժուելու արժանի եղաք, սակայն է՛ն առաջ Աստուծոյ դիմեցէք, եւ Աստուած իմ բերնով ձեզի կը յայանէ խորհուրդներն ու հրաշալիքներն այս անգուցին:

«Այս ավաւնքներուն վրայ ուր այժմ աւազը տարածուած է, ուր ջուրերու շուշանն ու կնիւնը իրենց գլուխը կը հակեն ձեր խուսափուկ թեւակներուն՝ ճիգին տակ, ատենով մեծ քաղաք մը կը բարձրանար:

«Սուրիթէզ, որ ժամանակաւ հռչակաւոր եղաւ իր պատերազմիկներուն քաջութեամբ որքան իր աղջկանց գեղեցկութեամբ, դաւրերէ ի վեր կը ծագկէր Թուհանի իշխաններուն մականին տակ:

«Անտառներու այս սահմանագիծը՝ գիտողին աչքը դեռ չէր տրտմեցներ. արգաւանդ գաշտերուն մէջէն, կը տեսնուէին աշտեղէն պարիսպները՝ Նովոկրատէքի, որ այն տուն մայրաքաղաքն էր Լիթուանիոյ:

«Անգամ մը, Ռուսիոյ Չարը հզօր բանակով մը եկաւ հոն յանկարծակիի բերաւ ու պաշարեց Մենտոք թագաւորը. ամբողջ Լիթուանիան՝ իր իշխանները վտանգի մէջ տեսնելով՝ գողաց:

«Հեռաւոր տեղուանքէ իր ռազմիկները կանչել կարենալէ առաջ, Մենտոք գրեց իմ հօրս՝ Թուհա՛ն, շուտ՝ տապեաներդ հաւաքէ՛ ու եկու՛ր մայրաքաղաքը պաշտպանելու:

«Արքային նամակը հաղիւ տուցած, Թուհան հրաման կ'արձակէ, ու հինգ հազար տապեաններ կը ներկայանան, ամենքն ալ լու զինուած եւ իրենց առոյգ երկվարներուն վրայ հեծած:

«Փողերը կը հնչեն, գունդը կը քալէ, Թուհաններու դրօշը կը գողայ մեծ դրան տակ. բայց Թուհան յանկարծ կանգ կ'առնէ՝ բազուկները գալարելով ու վազելով իր գլխակը կը գաւառէ:

«Ու կ'ըսէ ինծի՝ Կրնամ' իմ' հպատակ-
ներս զոհել՝ օտարը պաշարումէն ազատե-
լու համար: Գիտես որ Սուրբ Եղը մ'եր
կուրծքերէն զատ պատուար ու մ'եր սու-
րերէն զատ պաշտպան չունի:

«Եթէ իմ' փոքր բանակս երկու մասի
բաժնեմ, օգնութիւն մը չեմ' կրնար բերել
իմ' ազգականիս. իսկ եթէ ամենքս ալ
գաշար իջնենք, ի՛նչ պիտի ըլլան մ'եր ազ-
ջիկներն ու կիները:»

«— Հա՛յր, պատասխանեցի, քու վախդ
զուր է. գնա՛ ուր որ փառքը քեզ կը կոչէ,
Աստուած մեզ պիտի պաշտպանէ. այս գի-
շեր երազիս մէջ տեսայ հրեշտակ մը որ
քաղաքին վերեւ կը սուսանէր:

«Անկեա Սուրբ Եղի չորս բոլորը իր սու-
սերին փայլակով շրջանակ մը գծեց և
զայն իր սակի թեւերով ծածկեց, բեկով
ինծի՝ Յորջոփ գուրը մնան էրիկմարդիկ.
Ե՛ս պիտի պաշտպանեմ՝ կիներն ու աղջիկ-
ները:

«Թուհան համոզուեցաւ ու գնաց իր
բանակին գլուխն անցաւ: Բայց երբ դըժ-
նեւեւիլ գիշերը եկաւ իջաւ, լսեցինք հե-
ռուէն սոսկալի ժխոր մը, զէնքերու և ձիա-
ւորներու աղմուկ մը և Ռուսիոյ հուրբան:

«Բաբանները կ'որոտան, գռներու բե-
կորները կը փչին, նեւեւերու կարկուտ մը
քաղաքին վրայ կը տեղայ. ճերուհիները,
սարսափահար մայրերը, կոյսերը, երախտ-
ները գէտի գղեակը կը սլանան:

«Դաները գոցեցէք: Վա՛յ մ'եղի. Ռուսիա
մ'եր վրայ կը խուժէ: Ա՛հ, լաւագոյն է որ
մ'ենինք. ամենքս ալ ինքզինքնիս սպան-
նենք. աւելի լաւ է մահը քան անպատու-
թիւնը:

«Իսկոյն յուսահատութիւնը կը յաջոր-
դէ սարսափին. գանձերը կը գիլեն, կը բե-
րեն փայտ ու կրակ, ու կը լսուի ահաւոր
ձայնը որ կ'ըսէ.

«Անէ՛ծք այն կիներուն, անէ՛ծք այն
աղջիկներուն որ պիտի չհամարձակին մ'եռ-
նիլ»: Վայրկեան մը ջանացի հակառակիլ.
գուր ընդդիմութիւն. ոմանք, ծուռիկ ե-
կած, իրենց վիզը գէտի գլխատակածը

կ'երկնցնէին, ուրիշներ տապալը կը բե-
րէին:

«Ոճիրը մ'եր գուն է. պէ՛տք է Ռուս-
ները կանչել ու անարգ շղթաներն ընդու-
նիլ, կամ՝ ամբարիշտ անձնատարութեամբ
մը ամօթէն ազատիլ: Տէ՛ր տէրանց, ազա-
դակեցի.

«Եթէ չենք կրնար թշնամույն ձեռքէն
ճաղադրիլ, կը խնդրենք որ գուն մ'ենցնես
մեզ. թող քու շանթերդ մեզ ջախջախեն
կամ՝ հողը թող մեզ սղջ սղջ կ'ըլլէ:

«Յանկարծ չեմ' գիտեր ինչ սպիտակու-
թիւն մը զիս պաշարեց. մոռլ գիշերը ցո-
րեկուան պէս սրայծաւ դարձաւ. շտայած
աչքերս գէտի հողը խոնարհեցի, բայց հողը
կը փախչէր սուքերուս տակէն:

«Ահա այսպէս է որ մենք ազատե-
ցանք ամօթին ու սուրին մասնաւել: Կը
տեսնես սա տունը որ հետոն լճափուռքը
կը ծածկէ. Սուրբ Եղի կիներն ու աղջիկ-
ներն են զոր Աստուած ծաղիկներու փոխեց:

«Անոնք անդունդին վերեւ կը ճօճեն
իրենց գլուխները գիշերային թիթաւնց
նման սպիտակ. իրենց տերեւը կանանչ է
ինչպէս կուենիներուն տեղը զոր եղեամ-
ներն արծաթագօծած են:

«Էնոնք որ անմեղութեան պատկերներ
էին՝ սղջ եղած տառնին, ամար կուտական
պատմութեանը պահած են մահուընէ ալ
ետքը. ստուերին մէջ կ'ապրին և ազար-
տում չեն հանդարժեր. մահկանացու ձեռ-
քեր չեն յանգզնիր անոնց դաշիլ:

«Չարն և իր հրոսակը օր մը տար
փորձը տեսան, երբ այդ գեղեցիկ ծաղիկ-
ները քաղելէ յետոյ ուղեցին անոնցմով ի-
րենց քուրքերն ու պողպատէ սաղաւարտ-
ները զարդարել:

«Ամէն անոնք որ իրենց ձեռքերն այս
ջուրերուն վրայ տարածեցին (ա՛յնքան
ահաւոր է այդ ծաղիկներուն զօրութիւնը)
լուսնոտութենէ բռնուեցան կամ՝ յանկար-
ծամահ եղան:

«Յետոյ ժամանակն այս բաները ջըն-
ջեց մարդոց մարքէն. մ'իտի՛ն՝ պատուհասին
յիշատակը ժողովուրդին մէջ պահպան-

ուած է. և ժողովուրդը, իր զրոյցներով
զայն յաւերժացնելով, մինչև այսօր Սա-
լի-ժէզի ծաղիկները ձաւ կ'անուանէ»:

Այս բտելով, Լ. Լին Տիկինը հեռացաւ յամ-
րաքայլ. հաւերն և ուսմանները ջուրերուն
տակ անհետացան այգ ամայի վայրերուն
արձագանգն արթնցնելով. կոհակները բարձ-
րացան ու մեծ ժխտով ավաւնքը ողորե-
ցին:

Լինը ճեղքուեցաւ մինչև խորն իր ըն-
դերքներուն. մեր հաշուածքներն ի գուր կը
վնտռէին գեղանի անձամոթութիւն, վառնդի
էնիկա ցատկեց լճին մէջ, գլուխը կոհա-
կով մը ծածկեց, և անկից ի վեր էնոր վրայ
ոչ մէկը բան մը լսած է:

Ա.Տ.Ա.Մ ՄԻՅՔԻԷՎԻԶ